

kert været muligt at give. I hvert Tilfælde faar Fremtidens Verdenshandel en Betydning, der efter Art og Vægt afviger stærkt fra det 19. Aarhundredes internationale Omsætning.

E. Lynge.

Undersökning av färghandelns ekonomiska läge åren 1938 och 1940. Affärseconomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm. Meddelelse Nr. 14. Stockholm 1943. 66 Sider (incl. 44 Tabeller).

Undersökning av skohandelns ekonomiska läge åren 1938 och 1941. Affärseconomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm. Meddelelse Nr. 15. Stockholm 1943. 45 Sider (incl. 25 Tabeller).

Affärseconomiska Forskningsinstitutet, der er tilknyttet Handelshøjskolen i Stockholm, har igennem en Aarrække udgivet en Række Publikationer, der — for Størstedelens Vedkommende — fremkommer som Resultat af Undersøgelser foretaget inden for forskellige Brancher i Detailhandelen. Som Led i denne Forskningsvirksomhed foreligger i 1943 Resultaterne af Undersøgelser foretaget inden for henholdsvis den svenske Materialhandel og den svenske Skotøjshandel.

I Forordet til Meddelelse Nr. 14 skriver Institutets Leder, *Sune Carlson*, at Undersøgelsen er foretaget paa Opfordring af Sveriges Färghandlares Riksförbund, og at dens Hovedformaal har været saa omfattende som muligt at søge at belyse de økonomiske Vilkaar, hvorunder den svenske Materialhandel arbejder. En saadan Undersøgelse har Interesse for alle dem, der paa den ene eller den anden Maade har Tilknytning til Branchen, dog navnlig for Branchens egne Udøvere; thi gennem Publiceringen af Undersøgelsens Resultater bliver den enkelte Materialhandler i Stand til at sammenholde Talmaterialet fra sin egen Forretning med Gennemsnitstallene (Normtallene) fra et større Antal Forretninger, hvilket kan give ham værdifulde Impulser med Hensyn til Besparelser- og Rationaliseringsforanstaltninger.

For at faa Kendskab til Branchens normale Struktur og undgaa Indvirkningen af de i flere Henseender unormale Forhold, der raader under den nuværende Afspærring, danner Talmaterialet fra det sidste Fredsaar, 1938, Udgangspunktet for Undersøgelsen. Da Undersøgelsen imidlertid ogsaa har til Formaal at give et Billede af de Ændringer, der har fundet Sted siden Krigsudbruddet, har Institutet ogsaa indsamlet og bearbejdet Talmaterialet fra Aaret 1940 og — for Omsætningens Vedkommende — ogsaa fra Aaret 1941.

Ved Talmaterialets Bearbejdelse har Institutet valgt baade at udregne det aritmetiske Gennemsnit og Mediantallet, — saa begge disse Typer Middeltal fremgaar af de opstillede Tabeller. Herudover er i de fleste Tabeller opstillet de Grænser, inden for hvilke Tallene fra den »midterste Halvdel« af de undersøgte Forretninger var beliggende. Disse Beregninger tjener til Oplysning om, i hvilket Omfang Tallene fra de enkelte Forretninger fordeler sig omkring de udfundne Middeltal. Jo mindre Usikkerhed og Spredning i Materialet, des mere Værdi kan man tillægge Middeltal-

kert været muligt at give. I hvert Tilfælde faar Fremtidens Verdenshandel en Betydning, der efter Art og Vægt afviger stærkt fra det 19. Aarhundredes internationale Omsætning.

E. Lynge.

Undersökning av färghandeln ekonomiska läge åren 1938 och 1940. Affärseconomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm. Meddelelse Nr. 14. Stockholm 1943. 66 Sider (incl. 44 Tabeller).

Undersökning av skohandeln ekonomiska läge åren 1938 och 1941. Affärseconomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm. Meddelelse Nr. 15. Stockholm 1943. 45 Sider (incl. 25 Tabeller).

Affärseconomiska Forskningsinstitutet, der er tilknyttet Handelshøjskolen i Stockholm, har igennem en Aarrække udgivet en Række Publikationer, der — for Størstedelens Vedkommende — fremkommer som Resultat af Undersøgelser foretaget inden for forskellige Brancher i Detailhandelen. Som Led i denne Forskningsvirksomhed foreligger i 1943 Resultaterne af Undersøgelser foretaget inden for henholdsvis den svenske Materialhandel og den svenske Skotøjshandel.

I Forordet til Meddelelse Nr. 14 skriver Institutets Leder, *Sune Carlson*, at Undersøgelsen er foretaget paa Opfordring af Sveriges Färghandlares Riksförbund, og at dens Hovedformaal har været saa omfattende som muligt at søge at belyse de økonomiske Vilkaar, hvorunder den svenske Materialhandel arbejder. En saadan Undersøgelse har Interesse for alle dem, der paa den ene eller den anden Maade har Tilknytning til Branchen, dog navnlig for Branchens egne Udøvere; thi gennem Publiceringen af Undersøgelsens Resultater bliver den enkelte Materialhandler i Stand til at sammenholde Talmaterialet fra sin egen Forretning med Gennemsnitstallene (Normtallene) fra et større Antal Forretninger, hvilket kan give ham værdifulde Impulser med Hensyn til Besparelser- og Rationaliseringsforanstaltninger.

For at faa Kendskab til Branchens normale Struktur og undgaa Indvirkningen af de i flere Henseender unormale Forhold, der raader under den nuværende Afspærring, danner Talmaterialet fra det sidste Fredsaar, 1938, Udgangspunktet for Undersøgelsen. Da Undersøgelsen imidlertid ogsaa har til Formaal at give et Billede af de Ændringer, der har fundet Sted siden Krigsudbruddet, har Institutet ogsaa indsamlet og bearbejdet Talmaterialet fra Aaret 1940 og — for Omsættningens Vedkommende — ogsaa fra Aaret 1941.

Ved Talmaterialets Bearbejdelse har Institutet valgt baade at udregne det aritmetiske Gennemsnit og Mediantallet, — saa begge disse Typer Middeltal fremgaar af de opstillede Tabeller. Herudover er i de fleste Tabeller opstillet de Grænser, inden for hvilke Tallene fra den »midterste Halvdel« af de undersøgte Forretninger var beliggende. Disse Beregninger tjener til Oplysning om, i hvilket Omfang Tallene fra de enkelte Forretninger fordeler sig omkring de udfundne Middeltal. Jo mindre Usikkerhed og Spredning i Materialet, des mere Værdi kan man tillægge Middeltal-

lene — og omvendt. Det fremgaar af en Del af de opstillede Tabeller, at Afvigelserne fra Middeltallene ofte er ret væsentlige, og i disse Tilfælde maa man derfor stille sig noget skeptisk over for Middeltallenes Værdi.

Det betydningsfulde Spørgsmaal, i hvilken Udstrækning de 45 Forretninger, der deltog i Undersøgelsen, kan siges at udgøre et repræsentativt Udvalg af Forretninger inden for den svenske Materialhandel, maa Institutet lade ubesvaret, da man savner fornødent statistisk Kendskab til Branchens Forhold. Det fremhæves, at Undersøgelsen kun omfatter Detailforretninger; men at kombinerede Grossist- og Detailhandel er sædvanligt forekommende inden for Branchen. —

Først redegøres for Undersøgelsen for Aaret 1938. Til Belysning af Omsætningen opstilles Tabeller over den samlede Omsætning og Kreditomsætningen. I Forbindelse hermed er der foretaget Beregninger over den gennemsnitlige Kredittid samt opstillet de »klassiske« Beregninger over Omsætning pr. beskæftiget og Omsætning pr. Ekspedient. Som Institutet anfører, er sidstnævnte Beregning vel nok den interessanteste af de to; men der klæber sig de Vanskeligheder ved Udarbejdelsen heraf, at man maa gøre sig klart, i hvilket Omfang Ekspedienterne er beskæftiget med andet end Ekspedition (f. Eks. Varemottagelse, Kontorarbejde m. v.), samt i hvilken Udstrækning Indehaveren er beskæftiget med (andet end) Ekspedition. Endvidere er der opstillet Tabeller over Omsætningen pr. m² Gulvflade, dels med det samlede Gulvareal og dels med Salgslokalernes Gulvareal som Kriterium. Herudover er foretaget Beregninger over, hvorledes Omsætningen fordeler sig paa de enkelte Varegrupper. Disse Beregninger har dog kun været mulige at gennemføre for et begrænset Antal af de i Undersøgelsen deltagende Forretninger. I denne Sammenhæng er opstillet Tabeller over Varelagerets Omsætningshastighed og — ligeledes kun for et begrænset Antal Forretninger — over de enkelte Varegruppers Omsætningshastighed. Beregningerne viser, at den gennemsnitlige Lageromsætningshastighed er størst i de Forretninger, der har den største Omsætning; dette mener Institutet skyldes, at de mindre Forretninger af Hensyn til Varesortimentet maa holde et relativt stort Minimumslager.

Efter Tabelopstillinger over Bruttofortjenesten redegøres for Omkostningerne; og det anføres, at en indgaaende Undersøgelse af disse har været en af Undersøgelsens væsentligste Opgaver. Udover at faa Kendskab til de enkelte Omkostningsarter har Institutet lagt særlig Vægt paa at faa klarlagt, hvorledes Omkostningsarterne fordeler sig paa de forskellige Funktioner, Forretningerne kan opdeles i. Som Funktioner er regnet: Administration, Lokalehold, Varekøb og Varesalg, Forsendelse og Reklamering. I de Tilfælde, hvor de enkelte Omkostningsarter udelukkende vedrører een Funktion, opstaar naturligvis intet Fordelingsproblem; men hvor det ikke er Tilfældet, er Sagen ikke saa ligetil. For at Omkostningsarterne i disse Tilfælde kan blive fordelt paa de Funktioner, hvor de hører hjemme, har Institutet indhentet Oplysninger om, hvorledes Fordelingen skal finde Sted. Disse Oplysninger har imidlertid været mangelfulde, og som *Følge heraf er Undersøgelsen paa dette Punkt mindre nøjagtig*. Dernæst er opstillet Tabeller over de forskellige Funktioners samlede Omkostninger og enkelte Omkostningsarter maalt i Procent af Omsætningen. Endvidere er der opstillet særlige Tabeller over Personalet og dets Lønforhold. Bl. a. er

Lønningsomkostningerne etc. pr. beskæftiget sammenstillet med tilsvarende Beregninger inden for enkelte andre Typer Detailforretninger.

Til sidst vises, hvorledes Nettofortjensten stillede sig for Aaret 1938 — ligeledes maalt i Forhold til Omsætningen.

Efter Undersøgelsen af Materialhandelens økonomiske Stilling for Aaret 1938 følger i Publikationens næste Afsnit den omtalte Redegørelse for Materialhandelens Økonomi i Aarene 1940 og 1941. I de opstillede Tabeller over Omsætning, Bruttofortjeneste, Omkostninger og Nettofortjeneste er Talstørrelserne for Aaret 1940 og 1941 udtrykt i Procent af de tilsvarende Talstørrelser for Aaret 1938.

Selve Undersøgelsens Hovedresultat er sammenfattet i Publikationens indledende Afsnit.

I Forordet til Meddelelse Nr. 15 skriver Sune Carlson, at denne Undersøgelse, der er foretaget paa Opfordring af Sveriges Skohandlarförbund, havde til Formaal dels at fremskynde de Forhandlinger, der førtes mellem Handelens Repræsentanter og forskellige Krisemyndigheder, og dels at give en mere almindelig Oversigt over Branchens Økonomi til Orientering for Interesserede. For at skaffe Kendskab til Skotøjshandelens økonomiske Forhold før Krigen og for at belyse de Ændringer, der var opstaaet som Følge af Krigen, dannede Regnskabsmaterialet fra Aarene 1938 og 1941 Grundlag for Undersøgelsen.

42 Forretninger, der var udvalgt af Skohandlarförbundet, leverede Materiale og Oplysninger til Undersøgelsen. Som Følge af Forskellighed i Forretningernes Størrelse og Beliggenhed maatte de inddeles i Undergrupper. Det fremgaar ikke klart, i hvilket Omfang Materialet kan siges at være repræsentativt. Selv om de deltagende Forretninger er udpeget til Formaalet, synes det, som om Antallet er ringe i Betragtning af, at der i Aaret 1931 fandtes 1329 Skotøjsforretninger i Sverige. Navnlig er de smaa Forretninger svagt repræsenterede i Undersøgelsen.

I øvrigt følger denne Undersøgelse i det store og hele samme Disposition, som anført oven for for Materialhandelens Vedkommende. Dog har det ikke været muligt at skaffe detaljerede Oplysninger i samme Omfang som vedrørende ovennævnte Undersøgelse. Institutet har saaledes ikke kunnet skaffe den interessante Oplysning om, hvorledes Omsætningen fordeler sig paa de forskellige Varegrupper og har derfor været afskaaret fra at opstille de heraf flydende Beregninger. Med Hensyn til den betydningsfulde Fordeling af Omkostningerne paa de enkelte Funktioner gælder ogsaa for denne Undersøgelses Vedkommende, at den ikke kan gøre Krav paa Nøjagtighed.

Ligeledes maa de beregnede Middeltal behandles med nogen Skepsis i de Tilfælde, hvor Tabellerne viser, at Afvigelserne fra Middeltallene er ret væsentlige.

Publikationens sidste Afsnit omfatter Sammenligning af Talmaterialet fra Aarene 1938 og 1941. Beløbene for den som Følge af Krigen indførte Omsætnings- og Luksusskat har maattet fradrages Omsætningen i Aaret 1941 for at skabe Sammenligningsgrundlag med Aaret 1939.

Undersøgelsens Hovedresultat er rekapituleret i det indledende Afsnit.

Foruden til dem, der har Tilknytning til henholdsvis Materialhandelen og Skotøjshandelen, og for hvem Undersøgelsernes Resultater kan være af Betydning at studere nærmere, kan det anbefales alle, der interesserer sig for den tekniske Fremgangsmaade ved Brancheundersøgelser inden for Detailhandelen at stifte Bekendtskab med de to Publikationer.

Svend Jensen.

Industriens Historie i Danmark, udgivet af Axel Nielsen. I. Bind, *Aksel E. Christensen*: Tiden indtil ca. 1730. I Kommission hos G. E. C. Gads Forlag. 1943. 222 Sider.

Efter 6 Aars Forløb foreligger nu første Bind af »Industriens Historie i Danmark«, hvis Udgivelse bekostes af Mønstedfonden. Udarbejdelsen af det foreliggende Bind har været betroet Dr. Aksel E. Christensen, som er en habil økonomisk Historiker, der for et Par Aar siden vakte Opmærksomhed ved sin Disputats om hollandsk Handel i Østersøen omkring Aar 1600.

Hvis — hvad man maa formode — de to andre Bind skal være af nogenlunde samme Format, er der Grund til at beklage Inddelingen af Værkets Stof. Forholdet vil da nemlig være det, at en Trediedel af Værket omhandler en Periode, hvor egentlig Industrivirksomhed kun fandtes under de beskednest mulige Kaar. Og det er endda saaledes, at Forfatteren ligefrem maa tage et Tag i sig selv for at fremfinde Træk, der synes ham fra denne svage Begyndelse at pege fremad. De er ikke mange. Ansvar for denne urimelige Disposition skal naturligvis ikke skydes Forfatteren i Skoene. For den hefter Udgiveren.

Det vanskelige Spørgsmaal om, hvad man skal forstaa ved Industri, er opfattet saaledes, at Industri er Virksomhed, der retter sig mod et ukendt Marked. Derved kommer mange Smaabedrifter naturligvis ogsaa med. Og det er navnlig forbavsende at se, hvor faa Arbejdere de berømte Mølleaafabrikker betjente sig af. Om disse Mølleaafabrikker gælder det iøvrigt som om hele den ældre merkantilistiske Industri, at det, at Bygningerne i mange Tilfælde i Dag endnu anvendes til Industri, ikke maa opfattes saaledes, at der er Tale om en fortsat Virksomhed. Husene har blot i deres lange Levetid rummet talrige forskellige Virksomheder med skiftende Ejere og Brancher.

Bogen rummer Fremdragelsen af et vældigt, til Dels hidtil ukendt Stof ordnet dels kronologisk, dels branchemæssigt, saa at der hermed er skabt en Haandbog i den ældre Industris Historie med et Utal af Oplysninger, der dog ofte paa Grund af Materialets Karakter er af saa ufuldstændig Beskaffenhed, at Sammenligninger vanskeligt kan drages. Naar den haandbogsagtige Behandling fremhæves, er det for med det samme at fastslaa, at Værket i sin Helhed vil forekomme en Ikke-Historiker ulæseligt.

Det vilde derfor maaske have været rimeligere at have delt Bogen i et Leksikon over Industrivirksomhederne for sig og saa have samlet Problemerne for sig.

Hovedproblemet bliver naturligvis, hvorfor disse talrige Forsøg, der havde Majestæternes udelte Bevaagenhed gennem hele Perioden fra Kristian